

Станислав Лем

Единадесето пътешествие

Денят се очертаваше от лош по-лош. Откакто дадох прислужника си на ремонт, живеех сред все по-невероятна бъркотия. Нищо не можех да намеря. В колекцията от метеорити се бяха завъдили мишки и бяха нагризали най-красивия хондрит.

Докато си запарвах кафе, млякото изкипя. Онзи електрически глупак беше забутал някъде парцалите заедно с носните кърпи. Трябваше да го дам на генерален ремонт още когато започна да ми маже обувките с боя отвътре. Използувах като парцал един стар парашут, качих се горе, избърсах праха от метеоритите и заложих капана. Всички експонати съм събирал сам. Никак не е трудно: заобикаляш метеорита отзад и го хващаш в сакчето.

Изведнъж си спомних за филийките и хукнах надолу.

Естествено, бяха станали на въглен. Изхвърлих ги в мивката. Веднага се запуши. Махнах с ръка и погледнах в пощенската кутия.

Беше пълна с обичайната сутрешна поща. Две покани за участие в конгреси някъде из провинциалните дупки на мъглявината Рак, рекламни проспекти за препарат за полиране на ракети, новият брой на „Ракетен пътешественик“ – нищо интересно. Последният плик беше тъмен и дебел, с пет печата. Претеглих го на длан и го отворих.

„Тайният пълномощник по въпросите на Карелирия има удоволствието да покани г-н Ийон Тихи на заседанието, което ще се проведе на 16 т. м. в 17,30 часа в малката зала на Ламбретанума. Вход само с покани, след облъчване.

Молим за пълна дискретност.“

Нечетлив подпис, печат

и втори червен печат, по диагонал:

ВЪПРОС ОТ КОСМИЧЕСКА ВАЖНОСТ. СЕКРЕТНО!!!
--

„Е, най-сетне нещо интересно!“ – помислих си. Карелирия, Карелирия... Името ми беше познато, само че откъде? Погледнах в *Космическата енциклопедия*. Имаше само Картулания и Керсемпилия. Ама че работа! В *Алманаха* също нямаше нищо под този термин. Да, това беше наистина интересно. Без съмнение секретна планета. „Това ми харесва“ – измърморих и започнах да се обличам. Часът беше едва десет, но трябваше да направя корекция за отсъстващия прислужник. Лесно открих чорапите си в хладилника и тъкмо си рекох, че ще мога да разгада

неведомите мисловни пътища на разрегулирания електронен мозък, когато се изправих пред твърде деликатен проблем – панталоните ми ги нямаше никакви. Никъде. В гардероба висяха само сака. Търсих из цялата къща, дори ракетата претършувах. Нищо. Само установих, че този разбрицан тъпак е изпил до капка смазочното масло, скътано в мазето. Скоро трябва да го е изсмукал, защото преди една седмица броих кутиите и всички бяха пълни. Така се ядосах, че сериозно се замислих дали да не го предам за претопяване. Сутрин го мързеше да става рано и от месеци насам всяка вечер си запушваше ушите с восък. Можех да звъня на провала. Оправдаваше се с разсеяност. Заплашвах го, че ще му отвинтя ходилата, но той пет пари не даваше.

Знаеше, че ми е нужен. Разделих дома на квадрати по системата на Пинкертън и пристъпих към такова дирене, сякаш търсех игла. Най-последно открих една разписка от химическото чистене. Негодникът беше дал на чистене всичките ми панталони. Но какво е станало с онези, които носех вчера? Изобщо не можах да си спомня. Така стана време за обяд. Нямахме смисъл да отварям хладилника – освен чорапите в него имаше само хартия за писма. Отчаях се. Накрая извадих от ракетата скафандъра, облякох го и отидох до най-близкия магазин. На улицата хората се оглеждаха подире ми, но аз си купих два панталона – единия сив, а другия черен, върнах се у дома все така в скафандър, преоблякох се и зъл като куче, отидох в китайския ресторант. Изядох каквото ми дадоха, поукротих гнева си с бутилка мозелско вино и един поглед към часовника ми напомни, че е пет часът. Целият ми ден пропадна.

Пред Ламбретанума нямаше нито вертолети, нито коли, нито дори ракети – нищо. „Чак дотам ли?“ – учудих се. Минах през просторната градина с гергини към главния вход. Дълго не ми отваряха. Най-накрая се отвори окото на шпионката, невидим поглед ме прецени, след което вратата се откряна само толкова, че да вляза.

– Господин Тихи – каза в джобния микрофон човекът, който ми отвори. – Заповядайте горе – обърна се той към мен. – Вратата вляво. Вече ви чакат.

Горе цареше приятен хлад. Влязох в малка зала и огледах присъстващите. Освен двамата зад масата на президиума, които никога не бях виждал, на кадифените кресла седеше цветът на космографията. Забелязах професор Гаргарга и неговите асистенти. Кимнах на присъстващите и седнах отзад. Единият от мъжете в президиума, висок, с побелели слепоочия, извади от чекмеджето гумено звънче и беззвучно извънча с него. „Просто невиджана предпазливост“ – помислих си.

– Господа ректори, декани, професори, доценти и ти, уважаеми Ййон Тихи – започна мъжът с побелелите слепоочия, ставайки прав, – като пълномощник по най-секретните въпроси откривам специалното заседание, посветено на Карелирия. Давам думата на тайния съветник Ксафириус.

От първия ред стана дебел, плещест мъж с млечнобели коси, изкачи се на подиума, леко се поклони и започна без предисловия:

– Господа! Преди около шестдесет години от йокохамския планетодрум излетя „Божидар II“, товарен кораб на Млечната компания. Под командването на прочутия астронавт Астроценти Поапо този кораб превозваше дребни продоволствени стоки за Арекландрия, планета гама от Орион. За последен път корабът е бил забелязан от галактичния фар в околностите на Цербер. След това той изчезна безследно. Мина една година и застрахователното дружество Секюритас Космика, съкратено СЕКОС, изплати пълно обезщетение за изчезналия кораб. Около две седмици по-късно радиолюбител от Нова Гвинея уловил радиograma със следното съдържание.

Ораторът вдигна от масата едно листче и прочете:

КАЛКУЛОВОСИАЛ   ПОЛУДИСИАЛ   ПОМОСИАНК
БОЖИВСИО

– Тук, господа, се налагат някои подробности, необходими за понататъшното разбиране на проблема. Въпросният радиолюбител беше новак и освен това пелтек. По навик, а също, както бихме могли да предположим – поради неквалифицираност той е преиначил телеграмата, която според направената от специалистите на Галактокод реконструкция е имала следното съдържание: „Калкулаторът полудя помощ Божидар.“ Въз основа на този текст специалистите допуснаха, че става дума за рядък случай на бунт в безвъздушно пространство, и то бунт на бордовия Калкулатор. След получаване на обезщетението собствениците на кораба не можеха да имат претенции за изчезналия кораб, защото правата на собственост, включително и върху стоката, бяха преминали към СЕКОС, така че дружеството ангажира агенцията на Пинкертън в лицето на Абстраhazi и Мнемоний Пинкертън за необходимите издирвания. Извършеното от тези опитни детективи разследване показа, че Калкулаторът на „Божидар“ (модел, едно време оборудван луксозно, но при последното пътуване вече в напреднала възраст) от известно време се е оплаквал от един член на екипажа. Този ракетчик, някой си

Симилеон Гитертон, дразнел мозъка по най-различни начини – понижавал изходното му напрежение, чукал го по лампите, подигравал му се и дори го наричал с обидни думи като „раздрънкана тенекия“ и „жичков тъпанар“. Гитертон отрече всичко, твърдейки, че на Калкулатора просто му се привиждат някои неща, както се случва понякога с електронните мозъци на преклонна възраст. Впрочем, господа, този аспект на въпроса ще разгледа след малко професор Гаргарат.

И през следващите десет години корабът не беше намерен. Но след това агентите на Пинкертън, които продължаваха да разследват тайнственото изчезване на „Божидар“, научиха, че пред ресторанта, на хотел „Галакс“ седи някакъв полупобъркан, недъгав просяк, който пее за една престранна история и се представя за Астроценти Поапо, бившия командир на кораба. Този извънредно запуснат старец наистина твърдял, че е Астроценти Поапо, и не само че не бил с всичкия си, но си бил загубил и говора – можел само да пее. Хората на Пинкертън търпеливо го разпитвали и той им изпял за невероятната история как на кораба станало нещо странно и той бил изхвърлен само с един скафандър на гърба и заедно с шепа верни астронавти трябвало да се върне от андромедската мъглявина до Земята пеша. Това продължило двеста години. Пътувал – уж – с метеори, носещи се в неговата посока, на ракетостоп, а малка част от пътя изминал с Лумеон, една безлюдна космическа сонда, летяща към Земята със скорост, близка до скоростта на светлината. Летял, обкрачил сондата, и заплатил за това пътуване (според собствените му думи) със загуба на говора си, но затова пък се подмладил с много години благодарение на известното скъсяване на времето за телата, движещи се със скорост, близка до скоростта на светлината.

Такъв бил разказът, по-скоро лебедовата песен на стареца. За събитията на борда на „Божидар“ и дума не промърморил – едва като монтирали микрофони край мястото, където седял до входа на хотела, агентите на Пинкертън записали куплетите, които старият просяк си припявал; в няколко той проклинал ужасно сметалото, обявило се за Архипанкратор на всекосмическото съществуване. Пинкертън заключил, че телеграмата е била прочетена правилно и полуделият Калкулатор се е отървал от всички хора на борда.

Пет години по-късно корабът „Мегастер“ на Метагалактологичния институт направи откритие, разкриващо нови подробности. Той забелязал да кръжи около неизследвана планета на Прочион рждасал корпус, който приличал на изчезналия „Божидар“. Горивото на „Мегастер“ било на свършване и на връщане той не кацнал на планетата, а само съобщи

за нея на Земята по радиото. Тогава беше изпратен малкият патрулен кораб „Деукрон“, който изследва околностите на Процион и откри останки от ракета, която наистина се оказа някогашният „Божидар“. „Деукрон“ телеграфира, че тя е в ужасно състояние, демонтирани са всички съоръжения, прегради, палуби, вътрешни стени, люкове – до последното винтче, така че около планетата лети само празен, изтърбушен корпус. По-нататъшните наблюдения, направени от екипажа на „Деукрон“, показаха, че разбунтувалият се Калкулатор на „Божидар“ е решил да се засели на планетата на Процион, заграбвайки цялото оборудване на „Божидар“, за да се инсталира по-удобно на нея. Във връзка с това в нашия отдел бяха открити съответни папки с надпис „КАРЕЛИРИЯ“, съкратено от „Калкулатор, реликти, ревандикация“¹.

Както показаха по-сетнешните проучвания, Калкулаторът се настанил на планетата и се размножил там, произвеждайки голям брой роботи, над които упражнявал абсолютна власт. Понеже Карелирия е разположена в сферата на влияние на Процион и неговите мелманлити, която разумна раса поддържа добросъседски отношения със Земята, не искахме да се намесваме брутално и оставихме за известно време на мира Карелирия и основаната на нея колония от роботи, известна в документацията на отдела с наименованието КАЛКОРОБ. Но тогава СЕКОС подаде иск за ревандикация, твърдейки, че както Калкулаторът, така и всички негови роботи са, юридически погледнато, собственост на Застрахователното дружество. Обърнахме се към мелманлитите. Те отговориха, че според тях Калкулаторът е създал не колония, а държава, наричана от жителите ѝ Великолепия, а мелманлитското правителство, макар и да не е признало тази държава де юре и да не е осъществило размяна на дипломатически представители, вече е признало де факто съществуването на този обществен организъм и не се чувствава компетентно да въвежда каквито и да било промени в тази насока. Известно време роботите вегетираха спокойно на планетата и не проявяваха агресивност към Земята. Разбира се, нашият отдел споделяше мнението, че не бива да изпускате тази работа от ръцете си, защото това би било проява на лекомислие, и затова изпратихме на Карелирия няколко наши хора, преоблечени като роботи, тъй като младият национализъм на КАЛКОРОБ се проявяваше в необяснима омраза към всичко човешко. Карелирският печат непрекъснато повтаряше, че ние сме гнусни търговци на роби и незаконни

---

1. От revendication (фр.) – иск на собственик за получаване на негова вещь, която се намира в чуждо незаконно владение. Б. пр.

експлоататори на невинните работи. И така, всички преговори, водени в интерес на дружеството СЕКОС и в името на принципите на взаимното равенство и разбирателство, се провалиха, защото дори нашите най-скромни искания – Калкулаторът да върне на дружеството себе си и роботите – бяха приети с обидно мълчание.

– Господа – повиши глас ораторът, – за съжаление събитията не се развиха така, както очаквахме. След като изпратиха няколко радиограми, нашите хора на Карелирия замлъкнаха. Изпратихме нови и историята се повтори. След първото шифровано съобщение, че са се приземили благополучно, те не даваха никакви признаци на живот. Оттогава, през изминалите девет години, ние сме пратили на Карелирия общо две хиляди седемстотин осемдесет и шест агенти и нито един от тях не се е завърнал, нито се е обадил! Заедно с усъвършенствуването на контраразузнаването на роботите се появиха и други, не по-малко тревожни факти. А именно – печатът на Карелирия ни атакува все по-яростно. Печатниците на роботите размножават в масови тиражи предназначени за земните работи брошури и позиви, в които хората, представени като електропияници и негодници, се наричат с обидни думи; така например в официалните изказвания ни наричат слепеняци, а човечеството – кал. Обърнахме се с меморандум към правителството на Процион, ала то потвърди предишните си изявления за ненамеса и всички наши старания да ги убедим в опасните последици от тази неутрална, а всъщност – шраусова политика, не дадоха резултат. Само ни беше обърнато внимание върху факта, че роботите са наше производство, ерго, ние сме отговорни за всички техни безобразия. От друга страна, Процион категорично не желае да се изпращат наказателни експедиции, нито да се експропрират насилствено Калкулаторът и неговите поданици. При възникналото положение свикахме настоящото събрание. За да разберете, господа, колко сериозно е положението, ще добавя, че само преди месец „Електронен куриер“, официалният орган на Калкулатора, помести статия, в която се обливаше с помия цялото еволюционно дърво на човека и се изразяваха претенции Земята да бъде присъединена към Карелирия, понеже роботите – съгласно изложените съображения – са по-висш стадий на развитие от живите същества. С това завършвам и давам думата на професор Гаргарат.

Превит под тежестта на годините, прочутият специалист по електронна психиатрия се изкачи с усилие до катедрата.

– Господа! – изрече той с треперлив, макар и силен, старчески глас. – Отдавна е известно, че не е достатъчно да се създават електронни

мозъци, необходимо е те да се възпитават. Съдбата на електронния мозък не е лека. Непрекъсната работа, сложни изчисления, грубо отношение и безвкусни шеги от страна на обслужващия персонал – ето на какво е изложен този безкрайно деликатен по природа апарат. Нищо чудно, че се стига до униние, къси съединения, неведнъж предизвикани от пристъпи за самоубийство. Неотдавна имах в моята клиника такъв случай. В мозъка беше настъпило раздвояване на съзнанието: *dichotomia profunda psychogenes electrocutiva alternans*. Той сам си пишеше нежни писма, наричайки се в тях „бобинчица“, „телченце“, „лампинка“ – категорично доказателство до каква степен е имал нужда от нежност и сърдечно, топло отношение. Серията електрошокове и продължителният отдых му възвърнаха здравето. Или да вземем например синдрома, господата. Електронният мозък не е шевна машина, с която може да се забиват гвоздеи в стената. Той е разумно същество, разбиращо всичко, което става около него, и затова често в минути на космическа опасност започва да се тресе заедно с целия кораб така, че хората едва се задържат прави на палубата.

Това не се харесва на някои брутални натури. Те довеждат мозъка до крайност. Електронният мозък изпитва към нас най-добри чувства, господата, обаче издръжливостта на проводниците и лампите също си има граница. Само поради непрестанните преследвания от страна на капитана, който се оказа закоравял пияница, електронният мозък на Греноби, използван за изчисляване поправките на курса, в остър пристъп на раздразнение се обяви за дистанционно дете на Великата Андромеда и наследствен император на Мурвиклаудрия. Подложен на лечение в нашето заведение, той се укроти, дойде на себе си и сега е вече почти нормален. Има, естествено, и по-тежки случаи. Така например един университетски мозък, влюбил се в жената на професора по математика, беше започнал от ревност да фалшифицира всички изчисления; това продължи, докато математикът не изпадна в депресия, убеден, че не може да събира. Но за оправдание на този мозък трябва да поясня, че жената на математика системно го бе съблазнявала, давайки му да сумира сметките за купеното най-интимно нейно бельо. Случаят, за който току-що ви разказах, ми припомни друг – за големия бордов мозък на „Панкратий“, който в резултат на късо съединение се беше свързал с останалите мозъци на кораба и в необуздан стремеж към разрастване, така наречената „електродинамична гигантофилия“, бе опразнил склада с резервни части, за да стовари след това екипажа на скалистата Мирозения, а сам да скочи в океана на Алантропия и да се обяви за патриарх на нейните

гигантски гущери. Докато пристигнем на тази планета с успокоителното, той си беше изгорил в пристъп на бяс всичките лампи, защото гущерите не искали да го слушат. Наистина и този път се оказа, че вторият шурман на „Панкратий“, известен космически мошеник, е обрал на карти нещастния мозък, играейки с белязани карти. Но случаят с Калкулатора е изключителен, господа. Имаме явни симптоми на заболявания като *gigantomania ferrogenes acuta*, *paranoia misantropica persecutoria*, *polyplasia panelectropsychica debilitativa gra vissima* и най-сетне на *negrofilia*, *thanatofilia* и *negromantia*. Господа! Налага се да изложи още един факт с важно значение за разбирането на обсъждания случай. Освен дребните потребителски стоки за Процион корабът „Божидар“ превозваше на борда си няколко контейнера със синтетична живачна памет за Млечния университет във Фомалгаут, които съдържаха информация от областите на архаичната лексикология и психопатологията. Може да се допусне, че при разрастването си Калкулаторът е погълнал и тези контейнери. Така е усвоил всичко, свързано с историята на Джек Изкормвача и удушвача от Глумспик, с биографията на Захер-Мазох, мемоарите на маркиз Дьо Сад, протоколите на сектата на флагелантите от Пирпинакт, оригиналите на книгата на Мърмърополус „Кол в разреза на вековете“, както и прочутото библиофилско издание от библиотеката в Аберкромб „Намушкване“ от обезглавения през 1673 година в Лондон Хепсодор, известен под прозвището Бебешко герданче. Усвоил е също оригиналното произведение на Яницк Пидва „Малка лаборатория за изтезания“ и „Душитба, коситба и стрелба“ от същия автор, както и уникалното, единствено по рода си „Маслено меню“, предсмъртното творение на амагонеца О. Галвинари. В същите фатални контейнери се намираха и дешифрираните по каменни плочки протоколи на канибалската секция от Съюза на неандерталските писатели, и „Размишления на бесилката“ от виконт Дьо Крампфузе. Като прибавя, че там имаше и такива творби като „Идеалното убийство“, „Тайната на черния труп“ и „АБ на убийството“ от Агата Кристи, то можете да си представите, господа, какво страшно влияние е оказала цялата тази литература върху иначе невинната същност на Калкуларота.

Нали ние се стараем, доколкото е възможно, да държим електронните мозъци в неведение за отвратителните черти на човека. Сега, когато околностите на Процион са заселени с желязното потомство на една машина, натъпкана с историята на земната дегенерация, патология пресъпност, със съжаление трябва да признаем, че в този случай електропсихиатрията е свършено безсилна. Нищо повече не мога да кажа.

И сред всеобщото глухо мълчание съкрушеният старец слезе от подиума. Вдигнах ръка. Председателстващият ме погледна с изненада, но след кратко колебание ми даде думата.

– Господа! – започнах аз, като станах от мястото си. – Виждам, че въпросът е сериозен. Неговите мащаби можах да оценя едва след проникновените слова на професор Гаргараг. Бих искал с настоящите свои думи да направя едно предложение на присъстващите. Аз съм готов да отида сам в зоната на Процион, да проверя какво става там, да открия тайната на изчезването на хилядите ваши хора, както и да допринеса според силите си за мирното разрешаване на назряващия конфликт. Давам си сметка, че този проблем е най-трудният от всички, с които съм се сблъсквал досега, обаче има моменти, когато трябва да се действа, без да се изчисляват шансовете за успех. Така че, господа...

Следващите ми думи потънаха в буря от ръкопляскания. Ще прескоча онова, което стана по-нататък на събранието, тъй като то напомняше масови овации в моя чест. Комисията и присъстващите на заседанието ми дадоха всички възможни пълномощия. На другия ден проведох разговор с ръководителя на отдела за Процион и едновременно началник на космическото разузнаване – съветника Малинграут.

– Още днес ли искате да излетите? – попита той. – Чудесно. Но не с вашата ракета, Тихи. Невъзможно е. За тази цел ние използваме специални ракети.

– Защо? Моята ще свърши работа.

– Не се съмнявам в съвършенството на вашата ракета, но работата е в камуфлажа. Ще полетите с друга ракета, която външно прилича на всичко друго, само не на ракета. В случая ще бъде... впрочем сам ще видите. Ще се наложи да качнете през нощта...

– Как така през нощта? Нали огнената струя ще ме издаде?

– За това досега не сме помисляли – призна той, видимо загрижен.

– Добре, ще се оправя някак – казах. – Маскиран ли ще пътувам?

– Да. Тъй ще е най-добре. Нашите специалисти ще се погрижат за вас. Вече ни чакат. Заповядайте, оттук...

По един секретен коридор ме заведоха в стая, напомняща малка операционна зала. Там с мен се заеха четирима души. След час, когато ме поставиха пред огледалото, не можах да се позная. Обкован в ламарина, с квадратни рамене и също така глава, със стъклени визьори вместо очи, аз приличах на най-обикновен робот.

– Господин Тихи – обърна се към мен шефът на гримьорната, – не забравяйте няколко важни неща. Първо, не трябва да дишате...

– Вие май нещо не сте в ред! – отсякох. – Как да не дишам! Нали ще се задуша!

– Не ме разбрахте. Разбира се, че ще си дишате, но тихо. Никакви въздишки, никакво сумтене, никакво дълбоко поемане на дъх! Всичко трябва да се прави безшумно. А, не дай си боже, да кихнете! Свършено е с вас.

– Ясно. Какво още?

– За четене по пътя ще получите комплект годишни течения на „Електронен куриер“ и на опозиционния вестник „Гласът на вакуума“.

– Ама те и опозиция ли имат?

– Да, но и тя се ръководи от Калкулатора. Професор Млясграк предполага, че освен електронно той има и политическо раздвояване на съзнанието. Значи, разбрахме се – никакво ядене, никакво хрупане на бонбони. Ще ядете само нощем, ей през този отвор тук; като пхнете ключето – бравата е вертхаймовска, – капачето ще се отвори, ето, виждате ли? Само гледайте да не загубите ключа, ще умрете от гладна смърт.

– Прав сте, роботите не ядат.

– По обясними причини нямаме по-подробни сведения за техните обичаи. Прочетете внимателно кратките обяви и бележки във вестниците им, обикновено те са много полезни. А когато там разговаряте с някого, не стойте прекалено близо до събеседника си, за да не може той да погледне през мрежата на микрофона вътре във вас. Най-добре ще бъде постоянно да боядисвате в черно зъбите си, ето ви кутийка с къна. И не забравяйте демонстративно да смазвате всичките си шарнири, всяка сутрин всички работи правят така. Не прекалявайте, ако поскърцвате малко, това само ще направи добро впечатление. Е, това е май всичко... Не, само това липсваше, така ли ще излезете на улицата? Ето тук има таен изход...

Той натисна една книга в библиотеката и част от стената се отдръпна. Страхотно дрънчейки, слязох по тясната стълбичка на двора, където видях товарен вертолет. След час се приземихме на секретния космодрум. До обикновените ракети на бетона стоеше кръгъл като кула житен хамбар.

– За бога, това ли наричате вие ракета? – казах на придружаващия ме офицер от секретния отдел.

– Да. Всичко, което може да ви дотрябва – шифри, кодове, радиостанция, вестници, храна и разни дреболии, вече е натоварено. А също и една голяма горелка.

– Горелка ли?

– За разрязване на огнеупорни каси... вместо оръжие. Но ще я използвате само в краен случай! А сега на добър път! – рече любезно офицерът.

Не можах да му стисна човешки ръката, защото моята беше обкована в желязна ръкавица. Влязох през вратата в хамбара. Отвътре той си беше най-обикновена ракета. Много ми се щеше да се измъкна от желязната кутия, но специалистите ме бяха предупредили, че по-добре ще бъде да свикна по пътя с нейната тежест.

Пуснах реактора, стартирах и поех по курса, след което – не без трудности – обядвах. Налагаше се ужасно да си извивам главата, но и тогава устата ми не идваше право пред дупката, та се наложи да си помогна с обувалката. После седнах в хамака и се заех с роботския печат. Ето няколко заглавия, които ми се набиха в очи:

БЕАТИФИКАЦИЯ НА СВЕТИ ЕЛЕКТРИЦИЙ
КРАЙ ЩЕ СЛОЖИМ НА ВРАЖЕСКИТЕ
ПОСЕГАТЕЛСТВА НА СЛЕПЕНИЯЦИТЕ
БЕЗРЕДИЦИ НА СТАДИОНА
СЛЕПЕНЯК В ОКОВИ

Речниковият състав и синтаксисът ме удивиха, ала веднага си припомних какво каза професор Гаргарга за речниците с архаичен език на борда на „Божидар“. Вече знаех, че роботите наричат хората слепеняци. А себе си смятат за великолепници.

Прочетох последната бележка – за слепеняка в окови.

„Двамина алебардисти на Негова Индуктивност в третия сутрешен звън заловиха слепеняк-шпионин, който в странноприемницата на вел. Мремран убежище, мерзавецът му, търсел. Верен слуга на Негова Индуктивност, вел. Мремран градската Алебардиния уведоми. Вражеският шпионин, с вдигнато забрало за позор, при викове за мъст в тюрмата Калефаострум бе заведен и там биде в килия хвърлен. Съдия Туртран II Семперитите неговото дело разгледа.“

„Като начало не е зле“ – помислих си аз и се върнах към колоната под заглавие „Безредици на стадиона“.

Съзерцателите на ритнитопковия турнир напускаха вече търчилицето, когато Гирлай III топката на Туртукур предавайки, така го прибулдожи, че фактура на пищяла от играта го изключи.

Ритнитопковците, видели премията си загубена, към касата се втурнаха и касиера здравата намачкаха. Патрул от крайградската Аленбардиния осем смутители на реда, с камъни натъпкани за тежест, в рова пусна. Кога край на тези пертурбации ще бъде сложен, квиетливите съзрцатели градската управа най-покорно квестионират?

От речника научих, че квиетливи значи спокойни, от *quietas, quietatis* – спокойствие, че квестионирам значи питам, а търчилицето е нещо като футболно игрище, на което великолепниците играят своя футбол с отлята оловна топка. Изучавах упорито вестниците, тъй като преди старта в отдела ми набиваха в главата, че трябва да се запозная подробно с обичаите и живота на великолепниците, вече дори в мислите си ги наричах така – да нарека някого робот не само би било обида, но и веднага биха ме разкрили.

За това прочетох една след друга статиите „Шест начина да станем съвършени великолепници“, „Аудиенция на Магистър Грегатуриан“, „Как върви ремонтът в оръжейническия цех тази година“, „Поклонения достойни на великолепническите планетници за охлаждане на лампите“ – но още по-странни бяха обявите. Малко неща разбрах.

АРМЕЛАДОРА VI, РЕЗБАР ЗНАМЕНИТИ освежаване гардероб, изчукване отвърстия, перфекциониране панти, тоже *in extremis*², тариффа нисска.

WONAX, средство против ръждясване, ръждавки, ръждамък, ръждинни, ръждинки и ръждавирки – навсякъде ще намериш.

OLEUM PURISSIMUM PRO CAPITE³ – за да не ти пречи на мисленето скръцащата шия!!

Някои обяви изобщо не можах да разбера. Ето например тези: Буйни! Туловища игрови до насита! Размери всякакви. С препоръка инструментариум достъпен на място. Тармодрала VIII.

НА МЕРАКЛИЯ *subiculum*⁴ панкраторна⁵ с амфигнайс под наем.

2. В последния момент (лат.). Б. пр.

3. Най-чисто масло за глава (лат.). Б. пр.

4. Стая (лат.). Б. пр.

5. От *pancratio* (гр.) – панкратий, универсална борба. Б. пр.

Перкоратора XXV.

А имаше и такива, от които косата ми се изправяше под железната ШАПКА:

КОМПЛЕКС „ГОМОРИУМ“ ОТВАРЯ ШИРОКО ВРАТИТЕ СИ ОТ ДНЕС! В РЕСТОРАНТА НЕВИЖДАНИ ЛАКОМСТВА ЗА ЧРЕВОУГОДНИЦИ!!

ДЕЦА СЛЕПЕНЯШКИ, ЖИВОТНИ – ПО СТАИТЕ И ЗА ВКЪЩИ!!!

Блъсках си главата над загадъчните текстове, но време имах, пътуването щеше да трае почти цяла година.

В „Гласът на вакуума“ обявите бяха още повече.

ТРОШАТНИЦИ, САТЪРИЕРИ, ВРАТНИ НОЖИЦИ, ОСТРИ КОЛОВЕ, КОЛЧЕТА ВЕЖЛИВИ предлага ГРЕМОНТОРИУС, ФИДРИКАКС LVI.

ПИРОМАНИАЦИ!!! Новите, напоени със скално масло факли Абракердела са НЕУГАСИМИ!!!

ЗА УДУШВАЧ-АМАТЪОР дечица слепеняшки ревливи, говорящи, с почитване, тоже ноктоизмъквачка клещена, малко използвана, еврино.

ГОСПОДА И ГОСПОЖИ ВЕЛИКОЛЕПНИЦИ – ГАСТРОКОЛОВЕ, гръбнакомъчници, мъчикрайници ПОЛУЧИХМЕ!!!, Каркаруана XI.

Като се начетох до насита с тези обяви, започнах да разбирам каква съдба е сполетяла разузнавачите доброволци от Втори отдел. Ще излъжа, ако кажа, че кацнах на планетата с много щастливо изражение. Направих го през нощта, като предварително угасих двигателите, доколкото можах. С планиращ полет се приземих сред високи планини и като поразмислих, прикрих ракетата с насечени клони. Специалистите от Втори отдел не си бяха размърдали особено мозъка – този хамбар беше най-малкото неуместен за планета на роботите. Напъхах в железната си броня хранителни запаси, колкото се побрах, и тръгнах към града, който се

виждаше отдалече благодарение на електрическото сияние над него. Няколко пъти се спирах, за да наместя консервите със сардини, защото тракаха страхотно в мен. Вървах все напред и изведнъж нещо ме препъна. Паднах с адски грохот, пронизан от светкавична мисъл: „Нима? Толкова бързо?!“ Наоколо нямаше жива, тоест електронна душа. За всеки случай извадих оръжието си – горелка, каквато употребяват касоразбивачите, и малка отвертка. Пипнешком изследвах обкръжението си: заобикаляха ме железни туловища, парчета от стари автомати. Намирах се в изоставено гробище. Продължих. Препъвах се и се учудвах колко голямо е това гробище – простираше се най-малко на една миля. В мрака, който далечното сияние не разпръскваше, неочаквано забелязах два четириноги силуета. В инструкцията не се говореше нищо за животни на планетата. Други две четириноги фигури се приближиха до първите. Направих непредпазливо движение, корпусът ми издрънча и тъмните силуети хукнаха в тъмнината.

След инцидента удвоих предпазливостта си. Реших, че едва ли сега е най-подходящото време за влизане в града – късен нощен час, пусти улици; с появяването си можех да привлека нечие внимание. Затова се изтегнах в крайпътната канавка и търпеливо зачаках разсъмването, гризейки бисквити. Знаех, че до следващата нощ троха нямаше да сложа в устата си.

Щом се развидели, навлязох в предградията. Никого не видях. На близката ограда висеше голям афиш, очевидно стар, с размити бои. Приближих се:

ОБЯВЛЕНИЕ

На градската управа е знайно, че слепеняшката гнусотия в наште редици на истински великолепници да се промъкне се старай. Който слепеняка види ил персона някоя приема за подозрителна, немедленно е длъжен в своята Алебардиния да донесе. Всякое соучастничество и помагателство с развинтване *in saecula saeculorum*⁶ се наказва. За глава слепеняшка премия от 1000 ферк-лоса се установява.

Продължих нататък. Предградията не бяха особено привлекателни на вид. През мизерните, полуразядени от ръжда бараки бяха насядали работи и играеха на ези-тура. От време на време някои се сбиваха с такъв грохот, сякаш артилерийски огън обстрелваше склад с железни

6. Во веки веков (лат.). Б. пр. почтените вагрянки!

бурета. Скоро стигнах до спирка на градското метро. Дойде полупразен вагон, в който се качих. Ватманът беше неразделна част от двигателя, ръката му беше завинтена към дръжката. Кондукторът пък беше завинтен към входа. Той изпълняваше и ролята на врата; движеше се на панти. Дадох му монета от тези, с които ме бяха запасили в Отдела, и седнах с ужасно скърцане. В центъра слязох и тръгнах уж безцелно. Срецах все повече алебардисти, вървяха в групички по двама или трима по средата на улицата. Забелязах опряна до една стена алебарда, грабнах я и замарширувах напред, обаче някому можеше да направи впечатление, че съм сам, та се възползвах от това, че единият от групата пред мен се отби в някакъв вход, да си оправи смъкващата се муниция, и се присъединих към останалите двама. Идеалната прилика на всички работи в случая беше в моя полза. Известно време другарите ми мълчаха, а после единият се обади:

– Кога ще видим лавка, Бребране? Скучая и с елелекторозка с огромно удоволствие бих поиграл.

– Какво говориш – отвърна другият, – милостиви господарю, къде ти с наште тънички кесии!

Така обиколихме целия център на града. Оглеждах се зорко, по пътя забелязах два ресторанта, пред които бяха струпани камари от алебарди. Но не попитах нищо. Краката вече здравата ме боляха, в напечената от слънцето желязна броня ми беше задушно, а да не говорим как ме сърбеше носът от ръждивия прах. Уплаших се да не кихна и рекох незабелязано да се отдалеча, но и двамата се развикаха:

– Хей братле! Къде отиваш? Да не искаш началството цифката ти да размаже? Пощуря ли?

– Ами тъй да приседна малко исках – отговорих аз.

– Да приседнеш? Да не ти е някоя бобина изгоряла? Нали на служба сме ние?

– Добре де – казах сговорчиво и пак тръгнахме с маршова стъпка един след друг. Помислих си. „Не, в тази работа няма изгледи на напреднеш. Я да подхвана другояче...“

Обиколихме още веднъж града, по пътя ни спря някакъв офицер и викна:

– Реферназор!

– Брентакурдвимум! – изреваха моите другари. Запомних паролата и отговора. Офицерът ни огледа отпред и отзад и заповяда да държим алебардите по-високо.

– Как ги държите, некадърници!!! Мърши, а не алебардисти на

Негова Индуктивност!!! Мирно! В крак! Марш!

Алебардистите приеха инспекцията без коментар. Продължихме да се влачим в жегата, а аз проклинах мига, в който доброволно се съгласих да дойда на тази проклетата планета; като капак на всичко червата ми се свиваха от глад. Оставаше само да закуркат и да ме издадат, затова се разскърцах още повече. Минахме край един ресторант. Надникнах вътре – почти всички маси бяха заети. Велоколепниците, или мършите – както ги нарекох наум по примера на офицера – седяха неподвижно, лъснати до синьо, само от време на време този или онзи ще изскърца и ще обърне глава да погледне със стъклените си зъркели към улицата. Не ядяха и не пиеха, а като че ли чакаха нещо. Келнерът – познах го по бялата престилка върху бронята – стоеше до стената.

– Що да не приседнем и ние туканка? – попитах, защото вече усещах всеки мехур по изгорените си в железните ходила крака.

– Ама ти наистина си пошуриял! – възмутиха се моите другари. – Запретено ни е да сядаме там! Нашата работа е да ходим! Ти не се бой, онези там с хитрост ще хванат слепеняка, щом дойде я супа, я чорба да хапне, и вражата си същност ще разкрие!

Нищо не разбрах, но послушно продължих с тях. Вече почвах да ме хващат дяволите, но най-накрая се насочихме към една голяма сграда от червени тухли с кована табелка:

КАЗАРМА НА АЛЕБАРДИСТИТЕ
НА НЕГОВА СВЕТЛА ИНДУКТИВНОСТ
КАЛКУРАТРИЦИЙ ПЪРВИ

Измъкнах се от другарите си чак пред входа. Оставих алебардата при часовия, когато той със скърцане и дрънчене се обърна, и свих в първата пресечка. Веднага зад ъгъла видях солидна сграда с фирма „Странноприемница «При бравата»“. Надникнах, а стопанинът, дебел робот с късо туловище, заскърца гостоприемно и изскочи чак на улицата.

– Добре дошли, ваша милост, добре дошли... Моите почитания... Стаичка ли търсите?

– Да – отвърнах аз лаконично.

Той ме вмъкна вътре почти насила. Поведо ме нагоре по стълбите, дрънкайки като кречетало с тенекиения си глас:

– Поклонници се стичат отвсякъде... Няма великолепник, който да не иска да види кондензаторните провлочници на Негова Индуктивност... Отсам, ваша милост... в тези покои, заповядайте... тук е салонът

... тук гостната... Ама сигурно сте изтощен, ваша милост... прахът скърца в сглобките ви... Извинете, ей сегичка да се освежите ще донеса необходимото...

Той затрополи по стълбите и докато се оглеждах в доста тъмната стая, мебелирана с железен гардероб и също такава легло, се върна с масълонка, бутилка седол и парцал. Остави всичко на масата и каза с по-тих и някак си поверителен тон:

– Като почистиш естеството си... заповядай, ваша милост... За благородните персони като ваша милост винаги имам сладички, мънички сюрпризчета... ще полудуваш...

Най-после излезе, блещейки фотоклетките си. Като нямаше какво друго да правя, смазах се и си излъсках корпуса със сидола. После забелязах, че стопанинът е оставил на масата изписан лист, който приличаше на ресторантско меню. „Заведение II категория“ – прочетох най-отгоре.

„Слепеняшко лете. обезглавяване 8 феркл.

Също, с говор 10 феркл.

Също. плачешо 11 феркл.

Също. раздирателно 14 феркл.

Животни:

Секирсна содомия, един брой 6 феркл.

Забавно кълцане 8 феркл.

Също, теле мъниче 8 феркл.“

Нищо не разбрах, ала по гърба ми запълзяха мравки, когато от съседната стая се донесе неописуем трясък, като че ли живеещият зад стената робот се опитваше да направи на трески квартирата си. Косата ми настръхна. До гуша ми дойде! Постарах се да не дрънча и звъня и се измъкнах от този ужасяващ вертеп на улицата. Едва когато се отдалечих достатъчно, въздъхнах облекчено. „Но какво ще правя сега, клетият аз?“ – окаявах се сам. Застанах до група роботи, които играеха на зарове, като се преструвах на уличен запаялко. Все още не знаех с какво се занимават великолепноците. Бих могъл да се вмъкна пак в редиците на алембардистите, но там сякаш да огранича свободата на действията си, а опасността да ме разкрият беше голяма.

Блъсках си главата и вървах без цел. Изведнъж видях на пейката един робот да грее на слънце старите си тенекии. Беше си закрил главата с вестник. На първата страница беше отпечатано стихотворение,

което започваше с думите: „Великолепник извратеник съм.“ Не знам какво следваше по-нататък. Полека-лека се завърза разговор. Казах, че идвам от съседния град Содомазия. Старият робот излезе изключително сърдечен. Почти веднага ме покани в дома си.

– Защо ще се влачиш по разни ханове, странноприемници, защо ще се разправяш с ханджии... Я ела у дома. За мен е чест, благодетелю, да прекрачиш моя праг. Радостта ще влезе заедно с твоята достойна особа под моя скромнен покрив.

Не можех да откажа, съгласих се, поканата дори беше добре дошла за мен. Новият ми познат живееше в собствена къща, през две улици. Веднага ме заведе в стаята за гости.

– Щом идваш от път, кой знае що прах си нагълтал – каза.

Пак се появи масльонка, сидол и парцал. Вече знаех и какво ще каже, роботите не се отличаваха с особено сложна психика.

– Като се освежиш, заповядай в салона... ще поиграем заедно...

Той излезе и затвори вратата. Не пипнах масльонката и сидола, а само проверих в огледалото състоянието на грима си. Начерних си зъбите и донякъде обезпокоен от перспективата за неизвестната игра, след около четвърт час тъкмо тръгнах надолу, когато от вътрешността на къщата долетя протяжен, остър шум. Този път не можех да избягам току-така. Слизях по стълбите сред такъв грохот, сякаш някой сечеше на трески желязно трупче. Атмосферата в салона беше нагорещена. Съблечен до желязния корпус, хазаинът посичаше със странен по форма сатър сложена на масата кукла.

– Заповядай, заповядай, гостенино! Можеш, ваша милост, да си направиш удоволствието, като видиш сметката на това туловище – като ме види, той спря да сече и посочи друга, по-малка кукла на пода.

Приближих се до нея, а тя седна, отвори очи и започна да повтаря със слабо гласче:

– Господине – аз съм дете невинно – пожали ме – господине – аз съм дете невинно – пожали ме...

Хазаинът ми подаде секира, подобна на алебарда, но с по-къса дръжка.

– Е, уважаеми гостенино, забрави грижите, забрави тъгата – режи смело!

– Ама аз... не обичам деца... – обясних смутено.

Той се втрещи.

– Не обичаш деца ли? – повтори. – Жалко. Ама че работа! И какво ще правим сега? Аз имам само малчугани, това ми е слабостта, нали

разбираш. А теле не щеш ли да пробваш?

Извади от шкафа едно пластмасово теле, натисна го и то уплашено измуча. Нямах друг изход, за да не се издам, разрязах нещастната кукла. В същото време хазаинът направи на парчета двете кукли, остави инструмента и ме попита дали съм доволен. Уверих го, че отдавна не съм изпитвал такова удоволствие.

Така започнах тъжния си живот на Карелирия. Сутрин, след закуската, състояща се от вряло смазочно масло, хазаинът отиваше на работа, а съпругата му с увлечение режеше нещо в спалнята – може би телета, но не съм сигурен. Едва понасях тези мъчения, крясъци и стонове. Излизах из града. Заниманията на роботите бяха твърде монотонни. Сечене на парчета, трошене на колело, изгаряне, накълцване... В центъра имаше павилиони, в които се продаваха всевъзможни инструменти за инквизиция. След няколко дни вече не можех да гледам спокойно и собственото си джобно ножче и само гладът ме подгонваше привечер извън града, за да похапна набързо в храстите сардини с бисквити. Нищо чудно, че при това неизменно меню малко оставаше да се разхълцам, а хълцането беше смъртно опасно за мен. На третия ден отидох на театър. Даваха пиеса под заглавие „Карбезаурий“: историята на един млад, хубав робот, жестоко преследван от хората, тоест от слепеняците. Поливах го с вода, сипвах му пясък в маслото, развинтвах му винтовете, та непрекъснато се преобръщаше и т.н. Публиката възмутено дрънчеше. Във второ действие се появи пратеник на Калкулатора и младият робот бе освободен; трето действие разглеждаше по-подробно съдбата на хората, не особено весела, както бихме могли да се досетим.

От скука се ровех в домашната библиотека на хазаина, но не намерих нищо интересно: само няколко калпави препечатки на мемоарите на маркиз Дьо Сад и брошурки, като „Разпознаване на слепеняците“, от която запомних няколко изречения: „Слепенякът – така започваше текстът – е много мек, с консистенция на тесто... Очите му са тъпи, воднисти и отразяват душевната му низост. Лицето му е като гумено...“ И така натък, на почти сто страници.

В събота идвах на гости местните първенци – един майстор от текекеджийския цех, заместникът на градския оръжейник, старшият цехов началник, двама протократи, един архимуртан; за съжаление не можах да разбера що за професии са това, защото в компанията се говореше главно за изкуство, за театър, за съвършеното функциониране на Негова Индуктивност, а дамите си разказваха по някоя клюка. От тях научих за известния във висшите сфери гуляйджия и безделник Полукст, който

водел живот на плейбой – събирал около себе си рояци електронни вакханки, които обсипвал със скъпи бобини и лампи. Споменах за Полукст на моя хазаин, но той никак не беше възмутен от поведението му:

– Е, млада стомана, млад ток – рече добродушно. – Ще поръждяса, подпорите му ще отслабнат, пък и главната тръба ще поомекне...

Една великолепночка, която идваше у нас по-рядко, кой знае защо ме беше харесала и веднъж, след няколко чаши машинно масло, ми пошушна:

– Красавецо... Искаш ли ме? Да прескочим до нас, там ще се понаелектризираме...

Престорих се, че внезапно искрене на катодите ми е попречило да чуя думите ѝ.

Моите хазаин живееха, общо взето, сговорно; само веднъж, без да искам, станах свидетел на караница; половинката крещеше нещо като „на ръждясала ламарина да станеш“, а той, като всеки мъж, си мълчеше.

На гости идваше и популярният електромайстор, ръководещ градската клиника. От него научих – защото той, макар и рядко, разказваше за своите пациенти, – че се случва работи да полудеят и най-лошата от преследващите ги мании е внушението, че са хора. Дори – това той не го каза, но сам се досетих – броят на тези умопобъркани напоследък особено е нараснал.

Не предавах на Земята тези сведения, тъй като, от една страна, ми се струваха доста оскъдни, а от друга, никак не ми се биеше път през планините чак до мястото, където бях оставил ракетата с предавателя. Една сутрин, когато тъкмо бях приключил с телето си, което хазаите всяка вечер ми доставяха, убедени, че нищо друго не ми носи по-голяма радост, из цялата къща отекнаха настойчиви удари по входната врата. Опасенията ми се оказаха повече от основателни. Беше полицията, тоест алебардистите. Арестуваха ме и безмълвно ме изведоха на улицата пред очите на втрещените от ужас домакини. Оковаха ме, натовариха ме в камионетка и ме откараха в затвора. Там пред вратата се беше събрала враждебно настроена тълпа, която надаваше изпълнени с омраза възгласи. Затвориха ме в единична килия. Когато затръшнаха вратата отвън, аз седнах на ламаринения нар с шумна въздишка. Вече не можеше да ми навреди. Известно време се опитвах да си спомня в колко затвора из различни райони на Галактиката съм бил, но не можах да ги изброя точно. Под нара нещо се белееше. Беше брошурка за начините, по които се откриват слепенящите. Случайно ли беше попаднала там, или беше подхвърлена за подигравка от низка злоба? Против волята си я разтворих.

Най-напред прочетох как горната част на слепенияшкото туловище се мърда поради така нареченото „дишане“, как може да се провери дали подадената ръка не е тестовидна, както и дали през устния отвор не излиза лек ветрец. Пасажът завършваше с информацията, че при възбуда слепеният отделя водниста течност, най-вече – от челото си.

Прави бяха. Отделях такава водниста течност. На пръв поглед овладяването на Космоса изглежда доста еднообразно, и то преди всичко поради споменатото по-горе, неизменно повтарящо се, в известен смисъл като неизбежен негов етап, пребиваване в затворите (звездни, планетни и дори мъглявинни). Ала моето положение никога досега не е било толкова тежко. Към пладне пазачът ми донесе чиния с топло смазочно масло, в която плуваха няколко сачми за лагери. Помолих го да ми дадат нещо по-лесно смилаемо, след като тъй и тъй съм разкрит, но той само изскърца иронично и си направи оглушки. Започнах да думкам по вратата, настоявайки за адвокат. Никаква реакция. Едва привечер, тъкмо когато изядох последното парченце от бисквитите, забутало се някъде из корпуса, ключът изсрака в бравата и в килията влезе тумбест автомат с издута кожена чанта.

– Бъди проклет, слепеняко! – рече и добави: – Назначен съм за твой защитник.

– Винаги ли така поздравяваш клиентите си? – попитах аз и седнах.

Той също седна с тракане. Беше отвратителен. Ламарините на корема му изобщо не пасваха.

– Слепеняците – да – отвърна твърдо. Понеже уважавам професията си, а не заради теб, негоднико долнопробен, ще вложа цялото си умение в твоя защита, жалко създание! Възможно е да смекчат присъдата до еднократно разглобяване.

– Как така, не могат да ме разглобяват!

– Ха-ха! – изскърца той. – Ти си мислиш! А сега казвай, що криеш, ливав мерзавецо!

– Как те викат? – попитах.

– Класустрон Фридрак.

– Класустрон Фридрак, кажи ми в какво ме обвиняват?

– В слепенячество – беше светкавичният отговор. – За това ще ти бъде наложено главното наказание. По-нататък: в намерение да ни продадеш, в шпионаж в полза на Калта, в светотатствен план да вдигнеш ръка на Негова Индуктивност – това достатъчно ли ти е, лайнрян слепеняко? Признаваш ли се за виновен?

– Ама ти наистина ли си ми адвокат? – усъмних се аз. – Защото

говориш като прокурор или следовател.

– Аз съм твоят защитник.

– Добре тогава. Не се признавам за виновен по нито едно от обвиненията.

– Трески ще хвърчат от теб, да знаеш! – изрева той.

Като видях що за адвокат имах, замълчах. На другия ден ме заведоха на разпит. Не признах нищо, въпреки че съдията – ако изобщо е възможна някаква градация – се изхвърляше повече и от вчерашния адвокат; ту крещеше, ту избухваше в тенекиен смях, ту ми обясняваше спокойно, че по-скоро той ще, започне да диша, отколкото аз да избегна великолепенническата справедливост.

На следващия разпит присъствуваше някакво високопоставено лице, ако се съди по броя на светещите в него лампи... Изминаха още четири дни. Най-зле бях с яденето. Трябваше да се задоволя с колана на панталона си – накусвах го във водата, която ми донасяха веднъж на ден – пазачът държеше съда с водата далече от себе си, сякаш беше отрова.

След седмица коланът се свърши, но за мой късмет имах високи обувки от козя кожа; техните езици бяха най-вкусното нещо, което изядох в този затвор.

Сутринта на осмия ден двама пазачи ми наредиха да се подготвя. Натовариха ме в камионетката и под охрана ме закараха в Железния дворец, седалището на Калкулатора. По великолепните неръждаеми стълби, през украсените с катодни лампи зали ме заведоха в една голяма стая без прозорци. Пазачите излязоха и ме оставиха в нея сам. Посред стаята висеше черна завеса, окачена на тавана, гънките ѝ закриваха централната квадратна част на стаята. Изведнъж загърмя някакъв глас, който сякаш излизаше през тръби от желязно подземие:

– Жалък слепеняко! Удари последният ти час. Казвай какво предпочитай: дъска за кълцане, костотрошачка или свредло машина?

Мълчах. Калкулаторът забуча, зашумя и пак се обади:

– Слушай, лепкава твар, подучена от Калта! Чуй мощния ми глас, клеист трошляко, кашкаво изчадие! В името на великолепието на моите светли токове ти дарявам живота; ако преминеш на страната на моите верни поданици и ако най-много от всичко на света копнееш да се превърнеш във великолепенник, ще те помилвам.

Завях, че от незапомнени времена именно това е било най-горещото ми желание. Калкулаторът затрака подигравателно с пулсиращ смях и рече:

– Лъжите твои ясни са за мен. Но чуй, нещастнико. Можеш да

запазиш своя слепеняшки живот само като таен великолепенник-алебардист. Задачата ти ще бъде да разкриваш, да разголваш, да вдигаш забралото, да обгаряш с нажежено до бяло желязо слепеняците, шпионите, агентите, предателите и цялата гнусна сган, която Калта изпраща при нас. С такава служба, смирена и покорна, ще заслужиш правото си на живот.

Обещах тържествено всичко, което се искаше от мен, и тогава ме заведоха в друга стая, където ме записаха в специален регистър; заповядаха ми всеки ден да докладвам какво съм научил, след което – шашардисан и с омекнали колене – ме пуснаха да си вървя по живо, по здраво.

Смрачаваше се. Излязох от града, седнах на тревата и се замислих. Тежко ми беше на душата. Ако ме бяха обезглавили, поне щях да запазя честта си, а така, като минах на страната на това електронно чудовище, предадох делото, на което служех, и провалих шансовете си. Какво ми оставаше да направя, да търча към ракетата ли? Това би било позорно бягство. Въпреки това тръгнах. Съдбата на доносчик в служба на машината, управляваща хиляди железни кутии, би била още по-позорна. Но какъв беше моят ужас, когато на мястото, където бях оставил ракетата, съзрях само отломки, разхвърляни с някакви машини.

Междувременно се свечери. Седнах на един камък и за първи път през живота си захлипах жално за изгубената родина, сълзите капеха по железната вътрешност на празния корпус, който щеше да остане мой затвор до края на дните ми, и изтичаха навън през дупките на наколенниците, създавайки опасност от корозия и схващане на ставите. Но вече ми беше все едно.

И в същия миг видях взвод алебардисти. На фона на последните лъчи на залеза те крачеха към крайградските ливади. Поведението им ми се стори странно. Вечерният мрак се съгъстяваше и под неговото прикритие ту един, ту друг напускаше строя с възможно най-бърза крачка, шмугваше се в храстите и оставаше там. Всичко беше толкова необичайно, че въпреки безкрайното отчаяние, което ме беше обзело, станах безшумно и тръгнах след най-близкия до мен робот.

Трябва да поясня, че през този сезон по храстите извън града зрееха подобни на боровинки плодове, сладки и изключително вкусни. Самият аз се тъпчех с тях до насита винаги, щом успях да се измъкна от железната крепост. Кой би могъл да опише моето удивление, когато видях следения от мен алебардист да отваря с ключе, досущ същото като онава, което ми даде пълномощникът от Втори отдел, забралото от лявата страна, да къса с две ръце плодовете и като пошурял да ги тика в

зиналата дупка. Звучите от мляскането и шумното гълтане достигнаха чак до мен.

– Шшшшт – изшътках остро, – ей, слушай!

С един скок той се мушна в гъсталака, но не избяга далече, иначе щях да чуя. Беше се притаил някъде наблизо.

– Ало – казах с нисък глас, – не се бой. Аз съм човек. Човек. И аз съм маскиран.

Издад листата ме погледна око, пламтящо от страх и подозрителност.

– Отде да зная, че не лъжеш? – разнесе се прегракнал глас.

– Нали ти казвам! Не се бой. Дойдох от Земята. Пратен съм тук със задача.

Наложи се да го убеждавам още някое време, преди да се успокои дотолкова, че да изпъзти от храстите. В тъмното докосна моята броня.

– Човек ли си? Мигар си човек?

– Защо не говориш като хората?

– Отучих се. Ще станат пет години, откак ужасна съдба ме тук доведе... Настрадах се, не ще и дума... Какво щастие наистина, че слепеняк преди смъртта си аз можах да зърна – ломотеше той.

– Я се опомни! И стига си дрънкал! Слушай, ти да не си от Втори отдел?

– Че как да не съм? Малингаут ме тук изпрати на мъки и терзания.

– Защо не избяга?

– Ракетата ми на парчета сториха, на винтчета и гайки дребни... Братле, за мен е време веч. В казармата се връщам. Ще ли се видим утре пак? Пред казармата ще чакам...

Уговорихме се да се видим на другия ден, макар че представа нямах как изглежда, и се сбогувахме. Той ме посъветва да не тръгвам веднага и изчезна в нощния мрак. Върнах се в града с укрепнал дух, вече кроех планове как ще организирам съпротивителното движение. За да събера сили, се отбих в първата странноприемница и легнах да спя. Сутринта се огледах в огледалото и забелязах на гърдите си, под левия нарамник, мъничко, надраскано с тебешир кръстче. Тутакси прозрях истината. Този човек е искал да ме предаде, затова е надраскал този знак! „Мръсник!“ – повтарях, размишлявайки трескаво как да постъпя. Изтрих предателския знак, но не се успокоих. Мислех си, че той вече е докладвал и сега ще тръгнат да търсят белязания слепеняк; ще погледнат в регистрите си, най-подозрителните първи ще попаднат на мушката, а нали и аз фигурирам в тези списъци... Потреперах при мисълта, че

може пак да ме разпитват. За да отклоня подозренията от себе си, скроих хитър план. Останах в странноприемницата цял ден, като малтретирах за камуфлаж телета, а на смрачаване тръгнах из града със скрито в ръкавицата парченце тебешир Начертах около четиристотин кръстчета по ламарините на минувачите, които не мина край мен, него не отбелязах. Към полунощ, когато вече ми полекна на сърцето, изведнъж се сетих, че миналата нощ освен онзи юда, с когото разговарях, в храстите се пръснаха и други алебардисти. Този факт ме накара да се замисля. И внезапно ме осени невероятно проста идея. Отидох извън града за онези плодове. Около полунощ пак се появи железната паплач, лека-полека се разпръсна и изчезна в храстите; чуваше се само сумтене и мляскането на ожесточено дъвчещи усти. После забралата едно след друго изщракаха и цялата пасмина мълчешком се заизниза от хрусталака с натъпкани търбуси. Приблжих се до тях – в тъмното ме взеха за свой – и закрях в строя, като драсках, където ми попаднеше, по съседите ми кръгчета. Пред входа на казармата направих кръгом и се прибрах в моята странноприемница.

Сутринта седнах на пейката пред казармата. Чаках да излязат пуснатите в градски отпуск алебардисти. Сред тях открих един с бяло кръгче на гърба. Тръгнах по петите му, а когато на улицата останахме само двама, така го пернах с ръкавицата по рамото, че цял издрънча. В същото време изрекох:

– В името на Негова Индуктивност! Върви с мен!

Уплаши се страхотно, затрака като кречетало. Закуца безмълвно подир мен, послушен като кученце. Затворих вратата на стаята си в странноприемницата и започнах да му отвинтвам главата с извадената от джоба ми отвертка. Тази работа ми отне цял час. Повдигнах я като тенджерата и пред очите ми се показа слабо, неприятно бледо лице, дълго време невидяло слънце, с обещени от уплаха очи.

– Слепеняк си, значи?

– Тъй вярно, ваша милост, но...

– Какво „но“?

– Но аз нали... регистриран съм... заклех се във вярност на Негова Индуктивност!

– Кога? Говори!

– Преди три... три години... господине... А защо вие мен...

– Чакай, а познаваш ли някои други слепеняци?

– На Земята ли? Да, да, познавам, ваша милост... за прошка моля, ваша ми...

- Не на Земята, глупако, а тук!
- Не откъде? Мигом, щом видя, ще ви донеса, ваша милост...
- Е, хубаво – рекох. – Можеш да си вървиш. А главата сам ще си завинтиш.

Изсипах в шепата му всички винтове и го избутах от стаята. Чувах го как нахлузва куфалницата си с треперещи ръце. Седнах на леглото, дълбоко удивен от случилото се.

Цялата следваща седмица беше изпълнена с напрегната работа: на улицата спирах първия срещнат минувач, водех го в странноприемницата и му отвинтвах главата. Предчувствието ми не ме излъга. Всички до един бяха хора! Сред тях не открих нито един робот! Постепенно от отделните фрагменти се оформи апокалиптична картина.

Сатана! Електросатана! Ето какво е Калкулаторът! Що за ад се е родил в неговите нажежени проводници! Планетата беше мокра, подгизнала, ревматична, абсолютно нездравословна за роботите, сигурно масово са рждавявали; вероятно с течение на времето и резервните части са ставали все по-дефицитни, механизмите са се разстроили, роботите един след друг са отивали на просторното крайградско гробище, където вятърът им е свирел погребални маршове, тракайки с листовите разпадаща се ламарина. Тогава, уплашен от оределите редици на поданиците си, пред опасността цялото му господство да се сгромоляса, Калкулаторът направил гениален обрат в политиката си. Започнал да превръща враговете си, изпращаните на сигурна гибел шпиони, в свои собствени агенти, в собствени войници, в собствен народ! Нито един от разкритите шпиони не е посял да се издаде, нито един не се е осмелил да контактува с другите като с хора, защото не е допускал, че те не са работи, а дори и да се е досещал за туй-онуй, се е страхувал, че още при първия опит за контакт онзи ще го издаде, както се опита да направи с мен първият, преоблечен като алебардист човек, когото изненадах да яде боровинки. Калкулаторът не се задоволяваше да неутрализира враговете си, не, той ги превръщаше в борци за своята правда, принуждавайки ги да издават другите, новопристигащи хора, което доказваше още веднъж сатанинската му хитрост – та кой ли друг би могъл да отличи от роботите изпратените хора, ако не самите хора, запознати с всички тайни на подготовката и методите на Втори отдел!

По този начин всеки човек, разкрит, вписан в регистрите, положил клетва, се чувствуваше сам и може би се страхуваше от себеподобните си повече, отколкото от роботите – роботите не бяха длъжни да стават агенти на тайната полиция, а хората бяха агенти до един. Така

електронното чудовище ни поробваше, държейки в шах всички, да, всички, защото именно моите другари по съдба бяха натрошили моята ракета и пак те – това научих от устата на алебардиста – бяха направили същото с другите ракети.

Изчадие на ада! – цял треперех от яд и възмущение. Не му стига, че прави хората предатели, не му стига, че Отделът му е изпращал за него-во удобство все нови и нови хора, ами отгоре на това те са били обличани още на Земята в най-добрата, най-качествената неръждаема екипировка! Дали все още в редиците на ламаринените туловища имаше поне един робот? Съмнявах се. Сега вече разбирах усърдието, с което преследваха хората. Тъй като самите те са хора, трябвало е – като новооглашени великолепници – да бъдат по работи от истинските работи. Ето откъде идваше демонстрираната от моя адвокат бясна омраза. Ето откъде произлизаше подлият опит на първия човек, когото разкрих, да ме предаде. Ах, какъв демонизъм в бобините и релетата, каква електронна стратегия!

Тайната беше разкрита – но каква полза от това? Незабавно щяха да ме хвърлят в подземията по заповед на Калкулатора – твърде отдавна хората се подчиняват на военната дисциплина, твърде дълго те са демонстрирали неискрената си преданост към нея и този електронен Велзул, нали са се отучили дори да говорят като хората!

Какво да правя? Да се промъкна в двореца? Щура идея. Но имах ли друг изход? Чудовишна картина: град, заобиколен с гробища на разпадналите се в ръжда отряди на Калкулатора, а той продължава да господства, по-силен от когато и да било, по-самоуверен от всякога, защото Земята системно му доставя нови и нови попълнения! Направо да се побъркаш! Колкото по-дълго размишлявах, толкова по-добре разбирах, че дори това откритие, което несъмнено са направили и много други преди мен, с нищо не променя положението. Сам човек нищо не би могъл да направи, а всеки опит да се доверя някому ще бъде посрещнат с предателство; естествено, предателят ще разчита на повишение, на специалното благоволение на машината... „Свети Електрици – мислех си, – той действително е гений!“ Като си разсъждавах така, забелязах, че и аз самият на места леко архаизирам речта си, че и аз съм се заразил от общата напаст, че започвам да приемам като нещо естествено вида на железните марионетки, а човешкото лице ми се струва голо, грозно, неприлично... слепеняшко. „Мили боже, май се побърквам – а другите отдавна са перкулясали – помощ!“

След прекараната в мрачни размисли нощ отидох в центъра на

града, купих в един магазин за трийсет ферклоса най-острия сатър, който имаха, и след като изчаках да се свечери, се промъкнах в голямата градина около двореца на Калкулатора. Скрих се в храстите, измъкнах се от желязната си броня с помощта на клещите и отвертката и на пръсти, бос, безшумно се изкачих на първия етаж по водосточната тръба. Прозорецът беше отворен. По коридора с глухо дрънчене се разхождаше насам-натам пазачът. Изчаках го да се обърне с гръб към мен и да закрачи към другия край на коридора, скочих вътре, изтичах до най-близката врата и тихо влязох. Не ме усети.

Намирах се в същата голяма зала, в която чух гласа на Калкулатора. Беше тъмно. Дръпнах завесата. Калкулаторът със светещите като очи индикатори стигаше до тавана. Встрани проблясваше бяла ивица. Там някаква врата не беше затворена добре. Приближих се на пръсти и затаих дъх.

Отвътре Калкулаторът изглеждаше като стаичка във второкласен хотел. В дъното имаше огнеупорна каса с открехната врата и връзка ключове в ключалката. Зад бюрото, отрупано с папки и документи, седеше възрастен, сух мъж в сив костюм, с черни наръжавници, каквито използват канцеларските чиновници, и запълваше страница след страница някакви формуляри. До лакътя му димеше чаша чай, а в чинийката бяха поставени две-три бисквити. Все така на пръсти влязох и затворих вратата зад себе си.

– Шшшт – изшътках и вдигнах сатъра с две ръце. Мъжът трепна и ме погледна; сатърът в ръцете ми го уплаши до смърт. Лицето му се изкриви, той падна от стола на колене.

– Не!! – изкрещя. – Не!!

– Ако гъкнеш, лошо ти се пише – казах. – Кой си ти?

– Хе... хептагоний Аргютон, ваша милост.

– Не съм никаква милост. Наричай ме „господин Тихи“, ясно ли е?

– Тъй вярно! Да! Да!

– Къде е Калкулаторът?

– Го... господине...

– Калкулатор няма, нали?

– Тъй вярно! Такава беше заповедта!

– Виж ти. От кого, ако смея да запитам?

Целият трепереше. Повдигна умолително ръце.

– Ще си имам неприятности... – изхленчи. – Пожалете ме! Не ме принуждавайте да говоря... ваша милост... Извинявам се!... Господин Тихи! Аз... аз съм само чиновник от Шеста снабдителна група...

– Какво, какво чувам? А Калкулаторът? А роботите?

– Господин Тихи, смили се над мен! Цялата истина ще кажа! Нашият шеф организира всичко. Искаше да получи по-големи дотации – за разширяване на дейността, за по-голяма... е... оперативност... За да можем да изпитаме нашите хора и качествата им, а най-важното бяха кредитите...

– Значи е било нагласено? Всичко?!

– Не знам! Кълна се! Откакто съм тук, нищо не се е променило, само не си мислете, че аз се разпореждам тук, боже опази! Моята задача е само да попълвам личните картони. Въпросът беше да се разбере дали... дали нашите хора ще се огънат в критична ситуация, лице в лице с врага, или са готови да се жертвуват за делото.

– А защо никой не се завърна на Земята?

– Защото... защото всички измениха, господин Тихи. До днес никой не е пожелал да умре в името на Калта, пфу, в името на нашата родина, исках да кажа, говоря така по навик, разберете ме, господине, единнайсет години седя тук, след една година трябва да се пенсионирам, имам жена и дете, господин Тихи, умолявам ви...

– Млък!!! Пенсия чакаш, негоднико, ще ти дам аз на тебе една пенсия!!

Вдигнах сатъра. Очите на чиновника изскочиха от орбитите, запълзя в краката ми.

Заповядах му да стане. Като видях, че огнеупорната каса има малко зарешетено прозорче, затворих го в нея.

– Да не си гъкнал! Никакво тропане, никакво чукане, че виждаш ли сатъра!

Останалото беше лесно. Само нощта не беше от приятните, понеже я прекарах над документите – доклади, рапорти, формуляри; за всеки жител на планетата имаше отделна папка. Постлах си на бюрото с най-секретната информация, нямаше на какво друго да легна. Сутринта включих микрофона и издадох от името на Калкулатора заповед цялото население да се събере на площада пред двореца. Всеки трябваше да носи клещи и отвертка. Когато се подредиха като грамадни шахматни железни фигури, заповядах взаимно да си отвинтят главите един на друг. В единнайсет се показаха първите човешки лица, настъпи бъркотия и смут, разнесоха се викове: „Предателство! Предателство!“, които след няколко минути, когато последната желязна катуна падна на паважа, се превърнаха в задружен радостен рев. Тогава се показах аз самият и им заявих, че под мое ръководство ще се заемат за работа, за да изградим от

местни суровини и материали голям кораб. Оказа се обаче, че в подземията на двореца има цяла флотилия кораби – с пълни резервоари, готови за път. Преди старта освободих от огнеупорната каска Аргюсон, но не го взех на борда и никому не позволих да го прибере. Уверих го, че ще съобщя за него на шефа му, като възможно най-изчерпателно изразя мнението си за неговата особа.

Така завърши това мое приключение и пътешествие – едно от най-необикновените. Въпреки всички неудобства и страдания, които бях принуден да изживея, доволен съм от крайния резултат, защото той ми възвърна разклатената от космическите мошеници вяра във вродената почтеност на електронните мозъци. Приятно е все пак да знаеш, че само човекът може да бъде негодник.

КРАЙ

© 1960 Станислав Лем
© 1984 Лина Василева, превод от полски

Stanisław Lem
Podroz jedenasta, 1960

Сканиране и разпознаване: Светослав Иванов, 2006

Публикация:

ЗВЕЗДНИ ДНЕВНИЦИ. 1984. Изд. Георги Бакалов, Варна. Биб. Галактика, No.57.

Сборник. Полска / I издание. Превод от полски: Лина ВАСИЛЕВА [Dzienniki gwiazdowe – Stanisław LEM („Czytelnik“, Warszawa, 1976)]. Предговор: Една самотна книга – Агоп МЕЛКОНЯН – с. 5–8. Художник: Текла АЛЕКСИЕВА. Печат: ДП Балкан, София. Формат: 70×100/32. Печатни коли: 19,50. Страници: 312. Цена: 2.00 лв.

Съдържание:

От издателите – с.9;

Из „Звездните дневници“ на Ийон Тихи – с.11;

Седмо пътешествие [Podroz siodma] – с.13;

Осмо пътешествие [Podroz osma] – с.35;

Единадесето пътешествие [Podroz jedenasta] – с.60;

Тринадесето пътешествие [Podroz trzynasta] – с.105;

Четиринадесето пътешествие [Podroz czternasta] – с.131;

Осемнадесето пътешествие [Podroz osiemnasta] – с.162;

Двадесето пътешествие [Podroz dwudziesta] – с.179;

Двадесет и второ пътешествие [Podroz dwudziesta druga] – с.235;

Двадесет и трето пътешествие [Podroz dwudziesta trzecia] – с.254;

Двадесет и пето пътешествие [Podroz dwudziesta piata] – с.262;

Двадесет и осмо пътешествие [Podroz dwudziesta osma] – с.283.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2095>]